

A piackutatás előzményei

A SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar megbízásából a szociológiai kutatócsoport (egy tanár-kutatáskoordinátor és egy munkatársa, négy kérdezőbiztossal) 2009 tavaszán elvégezték a vajdasági tartomány, illetve az Észak-vajdaság térségére jellemző munkaerő-piaci és iskoláztatási szempontok elemzését. Abból a tényből indultak ki hogy a munkaerő-piaci elvárások, és az oktatási intézmények kibocsátó kapacitásának valahol találkozni kell. A kérdés az, hogy erről mit tudnak a szakemberek (munkaközvetítő irodák, iskolavezetők), mi a véleményük a friss diplomás fiataloknak az esélyeikről a Vajdaságban megszerzett diplomáról:

Kutatási tématervek - hipotézisek:

- 1. A kutatás elsősorban az észak-vajdasági munkaerő-piaci elvárásokat igyekszik bemutatni a pályakezdők oldaláról, majd átfogó munkaerő-piacelemzést a térség befogadó készségről;*
- 3. A friss diplomások munkalehetőségeinek esélyei az egyes térség/helységfejlődési lehetőségeitől, és döntően a szakma (diploma) keresettségétől, valamint a munkakeresők személyes kompetenciáitól, kapcsolataitól függ;*
- 4. A pályakezdő értelmiségiektől a felsőfokú végzettség mellett számos más kompetenciát és szaktudást is elvárnak. A legfontosabb személyiségbeli tulajdonságok közül a következők kerülnek előtérbe: kommunikációs készség, megbízhatóság és az egyén jó együttműködési képessége;*
- 5. A humán területen diplomázott fiatalok pályakezdése akadozó, különösen, ha nincs jó kommunikációkészségük, több, funkcionális nyelvtudásuk: szerb, magyar, angol/német;*
- 6. A magyar humán- és társadalomtudomány területén tanuló és diplomázó fiatalok munkaerőesélyeit növelni lehet a meglévő magyar tannyelvű karok szakválasztásával, vagy specializálódásával, illetve másoddiplomák szerzésével;*
- 7. A vajdasági magyar érdekeltségű karok és főiskolák szakmai választékát, valamint több, speciális kurzusajánlat beépítésével elő lehet segíteni a határon átvélő felsőoktatási intézmények közös programjaival és projekteredményei hasznosításával.*

A kutatócsoport 3 alapvető területen elemezte a régióbeli helyzetet:

- a. Munkaerő-piaci helyzet – befogadó szféra (statisztikai másodelemzések)
- b. Oktatás és képzésszint (vajdasági magyarokra fókuszálva) – a felkínált munkaerő jellemzése (oktatásstatisztika)
- c. Foglalkoztatottsági esélyek empirikus elemzése – kiegészítve egy felsőoktatási esettanulmánnyal, a Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar törekvéseiről, hogy az alapidiploma mellett tovább- és kiegészítő képzéssel emelje a munkalehetőségi esélyeket a magyar fiatalok körében. Ehhez a kutatáshoz kapcsolódik a fiatalok körében elvégzett kérdőíves empirikus kérdezés, amelyet 2009. áprilisban végzett el a kutatócsoport (az elemzést részletesen lásd a SzTE Juhász Gyula Pedagógusképző Karnak átadott kutatási beszámolóban).

Alkalmazott kutatási módszerek:

¹ A szerző az Újvidéki Egyetem Közgazdaságtudományi Karának rendes tanára, a Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar (Szabadka) vendégtanára, az MTA külhoni Köztestületi tagja.

A) Kvalitatív

1. Statisztikai adatelemzés – szekunder adatforrások
2. Interjúelemzés, fókuszvizsgálat – 2006-ban elvégzett kutatás másodelemzése

B) Kvantitatív

3. Egyrészt a vajdasági frissen diplomás, vagy munkában lévő magyar fiatalok körében végzett kérdőíves felvétel (Szabadka, Nagybecskerek, Ada, Kanizsa községekben); másrészt a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Közművelődési tanszék kihelyezett Rendezvényszervező specializáló hallgatóinak megkérdezése a Vajdaságban.

1. A térség munkaerő-piaci helyzetképe²

1.1 Szerbia/Vajdaság munkaerő-piaci megoszlása

Vajdaságban a 15 év feletti aktív lakosságon belül a munkanélküliek aránya magasabb a szerbiai átlagnál (a 23,2% nagyon magasnak mondható). Magas az inaktívok aránya, hiszen a 15 év feletti lakosok majdnem fele e kategóriában van. Jelentkezik a rejtett munkanélküliség, hiszen a munkahely elvesztése helyett nagyon sokan kényszer-nyugdíjba mentek el, vagy feketéznek. Szerbia és Vajdaság lakosságának aktivitás szerinti megoszlása nagyjából hasonló. Az összlakosságon belül a magyar aktív lakosok aránya még alacsonyabb, de nagy eltérés csak a személyes bevétellel rendelkezők (nyugdíjasok, ingatlan-hasznosításából élők) és az eltartottak (gyerekek, háztartásbeliek, rokkantak) között tapasztalható. A magyarságon belül ugyanis kevesebb a gyerekek, de több a nyugdíjas.

1. táblázat. A lakosság és a magyarság munkapiaci aktivitása szerinti megoszlása (2002)

	aktív lakosság	személyes bevétellel	eltartottak
Szerbia	45,5%	20,2%	34,3%
Vajdaság	45,1%	20,1%	34,8%
Magyarok	43,7%	25,5%	30,8%

Forrás: Szerbia nemzetiségi mozaikja, p. 154., 176.

A szerbiai fiatalok 15–25 éves korosztálya az összes munkanélküli 20-27%-t alkotja. Köztük a fiatal munkanélküliek túlnyomó többségének életkora 19–25 év (kb. 98%), és középiskolai oklevele van. A munkaerőpiacon belüli változás növelte a felsőfokú diplomások versenyelőnyét. A munkanélküliségi és különösen a mobilitási statisztikák egyértelműen a felsőfokú képzés tekintélyének növekedését mutatják, ami tovább erősíti a fiatalok tanulási igényét³. Ugyanakkor a középiskola utáni továbbtanulást csak akkor tartják érdemesnek, ha az, biztos munkahelyet is jelent. A továbbtanulás helyett, a mai fiatalok hiába szeretnének inkább dolgozni, de erre alig van alkalom, ezért jogos a fiatalok munkanélküliségtől való félelme. Sokan gondolják, hogy a továbbtanulás elhalasztja a munkanélküliséggel való szembesülést. Eddigi oktatástatisztikai adatok szerint a középiskolások fele tanulna tovább valamilyen felsőoktatási formában, a városi származásúak nagyobb valószínűséggel, mint a falusiak. Az aktív lakosság (munkavállalók és munkanélküliek együtt) foglalkozás szerinti megoszlását a következő táblázat mutatja:

2. táblázat: Az aktív lakosság foglalkozás szerinti százalékos megoszlása (2002)

² Bővebben lásd: *Képzettek a jövő, A felnőttképzés háttere Észak-Bácska iskolahálózatában*, 2008. 153-179.

³ Lásd Gábrity Molnár Irén tanulmányát a *Kistérségek életereje – Délvidéki fejlesztési lehetőségek* kötetben, 2006. 113-114.

	Szerbia	Vajdaság	magyarok
Köztisztviselők, vezetők	4,2	4,4	2,6
Szakképzettek	7,8	6,5	4,0
Szaktunatók, technikusok	17,1	17,2	13,0
Közalkalmazottak	5,7	6,6	5,1
Szolgáltatás, kereskedők	10,4	11,3	8,2
Mezőgazdaságban dolgozók	19,1	15,6	24,1
Kisiparosok	11,1	12,0	14,4
Gépek és berendezések kezelői	12,4	14,5	15,4
Ipari munkások	8,4	9,6	12,3
Egyéb	3,7	2,4	0,9

Forrás: Szerbia nemzetiségi mozaikja, p. 191., 203.

A magyarság pozícióvesztése kimutatható, ugyanis az elit foglalkozások körében (állami szektor, közalkalmazott, szakképzett, szolgáltatásban dolgozó), amelyek a presztízsszakmáknak számítanak, a magyarság részaránya alacsonyabb az országos, illetve a vajdasági átlagnál. A magyarságon belül jóval átlagon felüliek a mezőgazdaságban dolgozók, fizikai munkát végzők, ipari munkások és a kisiparosok aránya. A délvidéki magyar aktív lakosság 1/3-a a mezőgazdaságban, majdnem további 1/3-a feldolgozó- és az építőiparban munkásként dolgozik. Az összes többi helyen alulreprezentált, különösen az állami közigazgatásban, a kereskedelemben, a közlekedésben, a pénzügyben vagy egyéb szolgáltatásokban.

A szakválasztás terén a vajdasági magyar középiskolát végzettek nem igen alkalmazkodnak a térség esetleges munkaerő-hiányához, mert elsősorban a közgazdasági, műszaki és informatikai képzésben gondolkodnak. A második lehetőségként megjelenik terveikben a pedagógia, illetve a bölcsészeti szakok iránti igény is. A természettudományi, mezőgazdasági és jogi képzés terve csak kisebb mértékben jelentkezik, valószínűleg azért, mert e képzések nem magyar nyelvűek. A képzési kínálat korszerűsítése során új szakirányok váltak attraktívvá. Észlehető pl. a közgazdasági és egyéb menedzseri szakok nagyobb keresettsége; a műszaki képzés pedig az informatika irányába mozdult el. Ugyanakkor a magyar fiatalok egy része szeretne anyanyelvű oktatásban részesülni: pedagógus szakokat, vagy üzleti főiskolát, kertészeti és mérnökképzést említve. A friss diplomások többsége úgy reméli, hogy tanulmányai befejezése után rövidesen munkát talál, de valójában tisztában vannak (41%) azzal, hogy *több évig kell várniuk megfelelő munkára*. Csak 4% hiszi, hogy erre már a tanulmányai alatt esélye van.

Észak-Bácska, Vajdaság Magyarországgal határos, gazdaságilag, infrastrukturálisan és kulturálisan egyik legfejlettebb körzete, melyet Szabadka, Topolya és Kishegyes községek alkotnak összesen 199413 lakossal és Szabadka központtal. A körzet munkaerő-piaci helyzetének adatait a Nemzeti Foglalkozásügyi Szolgálat szabadkai kirendeltsége tartja nyilván. 2006-ban a körzetben 55450 foglalkoztatott volt, önálló mezőgazdasági termeléssel 4180 lakos foglalkozott, s a nyilvántartás szerint 30142 fő keresett munkát. A munkanélküliek száma átlagosan 26854 volt, a munkanélküliségi ráta pedig 31%. Észak-Bácska természeti adottságai jelentős mértékben meghatározzák a foglalkoztatottak eloszlását is; a körzetben a legjelentősebb a mezőgazdasági termelésen alapuló feldolgozóipar. A munkaerő-piaci gondok súlyosságát jól reprezentálja az a tény, hogy a munkanélküliek csaknem 40%-a még nem is volt munkaviszonyban, az első munkahelyére vár. A munkájukat elvesztők többsége pedig 1–5 éve vár munkalehetőségre. Itt a *munkanélküliek* 47%-a szakképesítés nélküli. Emellett, legtöbben középiskolai végzettséggel rendelkeznek (a III és IV végzettségi kategória). Érdekes, hogy a *szabad munkahelyek* nagy része is ebből a kategóriából kerül ki. Az elmúlt évben többnyire a középiskolai végzettségűek találtak inkább

munkalehetőséget Szabadka, Topolya és Kishegyes községekben. Legnagyobb arányban a VI. számú főiskolai, illetve a II. számú általános iskolai végzettséget követelő szabad munkahelyeket sikerült betölteni. A *foglalkoztatási ráta* az általános iskolai végzettséggel rendelkezők körében volt a legmagasabb.

3. táblázat: A munkanélküliek és a szabad munkahelyek struktúrája és a munkába állás eloszlása gazdasági tevékenységek szerint (2006)

Tevékenység	Munkanélküliek		Szabad munkahelyek		Munkába állás	
	Szám	%	Szám	%	szám	%
Mezőgazdaság, élelmiszeripar	2 376	9.1	1 762	6.5	1 718	6.8
Erdészet és fafeldolgozás	413	1.6	280	1.0	227	0.9
Geológia, bányászat és metallurgia	33	0.1	19	0.1	13	0.1
Gépészet és fémmegmunkálás	2 419	9.2	1 597	5.9	1 349	5.3
Elektrotechnika	839	3.2	973	3.6	872	3.5
Vegyészet, nemfémek és grafika	738	2.8	614	2.2	610	2.4
Textil- és bőripar	1 330	5.1	1 801	6.6	1 523	6.0
Kommunális, kisipari szolgáltatások	289	1.1	552	2.0	546	2.2
Geodézia és építészet	880	3.4	955	3.5	966	3.8
Közlekedés	741	2.8	1 115	4.1	1 128	4.5
Kereskedelem, vendéglátóipar és turizmus	1 596	6.1	5 605	20.5	5 669	22.5
Közgazdaság, jog és adminisztráció	1 584	6.0	3 321	12.2	3 325	13.2
Oktatás és nevelés	321	1.2	1 048	3.8	684	2.7
Társadalmi és humán területek	165	0.6	399	1.5	322	1.3
Természettudományi-matematikai területek	197	0.8	37	0.1	27	0.1
Kultúra, művészetek és tájékoztatás	129	0.5	266	1.0	252	1.0
Egészségügy, gyógyszerészet és szociális védelem	391	1.5	834	3.1	755	3.0
Testnevelés és sport	17	0.1	25	0.1	21	0.1
Egyéb	11 733	44.8	6 093	22.3	5 234	20.7
Összesen	26 191.0	100	27 296	100.0	25 241	100.0

Forrás: A tevékenység bemutatása a 2006-os évben, Nemzeti Foglalkozásügyi Szolgálat

Észak-Bácskában a *munkanélküliek*⁴ legnagyobb csoportja a gépészet területéről került ki, de jelentős a mezőgazdaságban és élelmiszeriparban tapasztalható munkanélküliség is. A munkanélküliek kb. 12%-a kerül ki a kereskedelmi és a közgazdasági területekről. A *szabad munkahelyek* nagy része a kereskedelem és a közgazdaság területén volt tapasztalható, de jelentős a mezőgazdaságban a szabad munkahelyek száma is. Bácska északi részében a munkába állók legnagyobb része a kereskedelemben talált munkalehetőséget. Ez az az ágazat, ahol a legtöbb vállalkozás indult, és ugyancsak itt a legnagyobb átalakulás, megszűnés.

2. Szakmakibocsátók, a szerbiai és a vajdasági oktatási intézmények teljesítménye

2.1 Oktatási szint

⁴ Észak-Bácskában, 2006-ban a *munkanélküliségi ráta* 31,05%, a munkanélküliek száma 30142, míg a foglalkoztatottak száma 55450 volt. A foglalkoztatottak jelentős része a feldolgozóiparban dolgozik, de a tartományi átlagtól jóval nagyobb a mezőgazdaságban dolgozók aránya is. Az első munkahelyére a munkanélküliek csaknem 40%-a vár, de hasonló az 1 évnél rövidebb idejű munkanélküliek aránya is. A munkát keresők 47%-a szakképesítés nélküli egyén. Jelentős a középszkolai végzettségű munkanélküliek aránya is.

Szerbiában és Vajdaságban az oktatási intézmények túlnyomó többsége állami fenntartású. A magán- és az egyházi iskola alap- és középfokon ritka. A törvény engedélyezi ugyan, hogy bárki magániskolát nyisson, de ehhez jelentős tőke kell. Az indítást megelőzően az Oktatási Minisztérium ellenőrzi, hogy az iskolaalapítónak van-e megfelelő épülete (infrastruktúra), szakkádere és a minisztérium által előírt és hitelesített programja. A (magán) felsőoktatási intézmények tantervének és programjának elfogadása, akkreditálása szintén a minisztériumban szigorú mércék szerint történik.

Belgrád városában a felsőfokú végzettségűek részaránya 21%, Dél-Bácskában 13%, a Niši körzetben 11,6%, míg Šumadija körzetében a lakosság 9,5%-a rendelkezik felsőfokú végzettségű⁵. További regionális elemzésekből láthatjuk, hogy azokban a községekben, ahol erős oktatási intézmények működnek (középfiskolák, főiskola), ott meghaladja a lakosság iskolai végzettsége a vajdasági/szerbiai átlagot. A kis mezővárosok a képzettség területén lemaradnak (Magyarkanizsa, Óbecse, Kishegyes, Ada). Szabadka, mint Észak-vajdaság regionális központja, a középfiskolai és főiskolai végzettségű lakosság részarányával meghaladja a vajdasági képzettségi adatokat, viszont nem tud olyan képzettségi struktúrát elérni, mint pl. a dél-bácskai régió (Újvidék központtal), ahol az egyetemi végzettséggel rendelkező lakosság aránya 8% körül mozog. *Vajdaságban, Dél-Bácska kivételével minden régióban az országos átlag alatt marad a felsőfokú végzettséggel rendelkező lakosság részaránya.*

4. táblázat: Iskolázottsági különbségek az etnikumok között - %

Nemzeti közösségek	Iskolai végzettség nélküli	3. osztályig	4-7. osztály	Általános iskola	Középiskola	Főiskola	Egyetem
Szerb	5,42	1,94	13,73	23,06	42,23	4,65	6,69
Montenegrói	2,49	0,95	5,00	16,83	48,14	8,72	16,35
Albán	12,38	1,10	13,58	44,96	16,63	1,87	2,36
Magyar	2,11	3,09	20,95	29,76	37,34	3,28	3,03
Horvát	2,08	2,40	22,91	27,81	38,77	3,06	2,84
Szlovák	1,60	1,70	22,82	31,99	34,87	2,99	3,20

Forrás: UNDP alapján Kajári, 2006.

A táblázatból láthatjuk, hogy az etnikumok között vannak képzettségi eltérések. A magyarok képzettségbeli hátránya (a többségi nemzettel összehasonlítva) a középfiskolai, valamint a felsőfokú végzettség esetében a legszembetűnőbbek. A közép- és felsős szinten is a hátrány kb. 5%-os. *Az egyetemi végzettségű magyarok részaránya a 15 évnél idősebb lakosságban 3,6%-kal alacsonyabb, mint a szerbeké.*

5. táblázat: A többségében magyar lakta községek 15 év feletti lakosságának iskolai végzettsége (%)

Régió	Iskolai végzettség nélkül	Általános iskola 3. osztályáig	4-7. osztály	Befejezett általános iskola	Középfiskola	Főiskola	Egyetem
Vajdaság	4,4	2,0	14,4	24,9	43,9	4,3	5,2
Észak-Bácska	2,6	2,0	16,2	27,0	43,1	4,4	4,7
Észak-Bánát	3,5	3,5	2,8	18,8	39,4	3,8	3,6
Magyar többségű községek							
1 Szabadka	2,2	1,6	15,3	26,5	44,3	4,8	5,1
2 Topolya	3,8	3,0	19,0	28,0	39,1	3,5	3,6
3 Kishegyes	3,5	3,1	17,2	29,3	41,0	3,0	2,6

⁵ Forrás: *Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007 do 2012.*

4	Ada	2,2	2,6	20,6	28,8	38,5	3,8	3,1
5	Magyarkanizsa	2,1	3,2	23,8	30,9	34,8	3,0	2,1
6	Zenta	2,3	2,0	18,8	26,2	41,3	4,8	4,5
7	Csóka	2,7	4,5	24,3	27,9	35,1	2,9	2,2
8	Óbecse	3,6	3,0	17,4	30,3	37,6	3,4	3,8

Forrás: Népszámlálás, 2002.

Összegezve: a magyarok általános iskolai végzettsége jobb, mint a többségi nemzeté, viszont a képzettség további szintjein lemaradások tapasztalhatók. A vajdasági magyarok továbbtanulási készsége és esélye is gyengébb, ami emiatt a területi-etnikai képzettségben jelentős különbségek alakulnak ki.

2.2 Felsőoktatási intézmények kínálata és kapacitása

Szerbiában összesen 7 állami egyetem van.⁶ Állami felsőoktatási intézményben 93%-nak van hallgatói jogviszonya (222000), míg 7%-uk magánkarokon, magánegyetemen tanul (16710). A 2007-es statisztikai évkönyv adatai alapján a hallgatók teljes létszáma 238710 fő (2006/07 iskolaév). A tanárok száma 12884 (ebből 8150 oktató és 4734 tudományos munkatárs). Ezzel Szerbiában a tanár-hallgató arány 1:29, amely a délkelet-európai országokban egyike a legrosszabb mutatóknak. A Vajdaságban ez a mutató még kedvezőtlenebb. A teljes oktatói létszám a tartományi felsőoktatásban 3040 (1846 oktatóval, 1194 munkatárssal), így az arány 1:30-hoz⁷.

Vajdaság felsőoktatását a következő intézmények alkotják: (1) az egyetlen állami Újvidéki Egyetem, (14 karral Újvidék, Szabadka, Nagybecskerek és Zombor székhelyeken); (2) az állami főiskolai intézmények (Újvidék, Szabadka, Nagybecskerek, Nagyikinda, Sremska Mitrovica, Versec székhelyen); (3) a tartományi magán felsőoktatási intézmények⁸; (4) a szerbiai magán felsőoktatási intézmények egyes, tartományban működtetett karai; (5) magyarországi kihelyezett tagozat Zentán (kertészképzés); (6) Dél-szerbiai állami egyetemi kar konzultációs központjai (Novi Pazar-i Egyetem, nem tisztázott jogi státusszal).

A Vajdaságban a 2006/2007. tanévben, a felsőoktatási intézményekben 54763 egyetemista/főiskolás tanult összesen, amely a teljes szerbiai hallgatói létszám 22,9%-a. A 2006-ban 29406 diplomás fiatal került ki a szerbiai felsőoktatási intézményekből, ebből a vajdasági intézményekben diplomát szerzett fiatalok száma 8164 volt.⁹ A 2003/2004-es tanévben a karok által kínált szakok száma 153 volt, mely a 2007/2008-as évben már 218-ra növekedet. A főiskolákról az elmúlt években 9 új szakot indítottak.

2.3 Magyarok a régió felsőoktatásában

⁶ A két belgrádi egyetem (Univerzitet u Beogradu, Univerzitet umetnosti u Beogradu), Niš-i Egyetem (Univerzitet u Nišu), Kragujevac-i Egyetem (Univerzitet u Kragujevcu), Novi Pazar-i Egyetem (Univerzitet u Novom Pazaru) és a Priština-i Egyetem (Univerzitet u Prištini). Szerbiában összesen 19 önálló fakultás és egyetem van, melyek további 34 magán felsőoktatási intézményre, és 33 állami intézményre oszlanak.

⁷ Lásd Takács Zoltán felmérését, Regionális Tudományi Társaság archívuma, 2009.

⁸ Az első vajdasági magánegyetem az Univerzitet Educons, Sremska Kamenicán, egy önálló magánkarról (FABUS - Fakultet za uslužni biznis 6 éve alakult) nőtte ki magát. Az 2008/2009-es tanévtől, 4 karon folyik az oktatás, mintegy 500 hallgatóval, a teljes képzési vertikumon. A négy kar: a Szolgáltató-biznisz, az Ügyviteli gazdasági, a Környezetvédelmi kar és a klasszikus Festészeti akadémia. Az új magánegyetemen 11 rendes egyetemi tanár, 5 rendkívüli egyetemi tanár, 10 docens és 55 segédmunkatárs van munkaviszonyban. A Környezetvédelmi Kar alapképzésében 4 rendes egyetemi tanár, 1 rendkívüli egyetemi tanár, 6 docens és 12 segédmunkatárs vesz részt. Forrás: <http://www.educons.edu.rs> (2009. április 1.)

⁹ A diplomázott szerb fiatalok mintegy 1/5-e fejezte be egyetemi tanulmányait a programban tervezett határidőn belül, míg Vajdaságban a fiatalok 38,56%-a, azaz a kétszerese. Statistički godišnjak Srbije, 2007.

Az egyetemre iratkozók száma a 2000. évtől határozottan megnövekszik, míg a főiskolán való tanulást egyre kevesebben preferálják. Ezzel **szemben a magyar diákok egyre nagyobb számban iratkoznak főiskolákra, míg az egyetemen tanulók száma stagnál.** A demográfiai trendek alapján a vajdasági összlakossághoz viszonyítva a magyarok aránya fokozatosan csökken, s e demográfiai tények oktatási keresztmetszete sem kielégítő, ugyanis a magyar hallgatók részaránya az összes vajdasági hallgatók számában egyre kevesebb. A hetvenes-nyolcvanas években részarányuk még meghaladta a 10%-ot, de a háborús helyzet idején, a válságos években drasztikusan csökkent (elvándorlás¹⁰, tanulásvágy visszaesése). Míg a kilencvenes években csökkent a magyar egyetemi hallgatók száma, a rendszerváltás után (2002-től kezdve) itt is növekedést tapasztalunk, *de az összes egyetemista részarányában a magyarok száma ma is alig haladja meg a 6%-ot.*

6. táblázat: A vajdasági egyetemi hallgatók/főiskolások a 2004/2005-ös tanévben

Az Újvidéki Egyetem karai	Összes egyetemi hallgató	Magyar egyetemi hallgatók
Bölcészstudományi Kar, Újvidék	3 683	134
Építőmérnöki Kar, Szabadka	633	128
Jogtudományi Kar, Újvidék	4 892	158
Közgazdaságtudományi Kar, Szabadka	5 624	728
Mezőgazdasági Kar, Újvidék	3 123	142
Mihajlo Pupin Műszaki Kar, Nagybecskerek	2 239	105
Műszaki Tudományok Kara, Újvidék	7 183	250
Művészeti Akadémia, Újvidék	811	60
Orvostudományi Kar, Újvidék	3 103	169
Pedagógiai Kar, Zombor	768	193
Technológiai Kar, Újvidék	1 128	38
Testnevelési Kar, Újvidék	1 063	29
Természettudományi-matematikai Kar, Újvidék	3 909	164
Összesen	38 169	2 298
Tartományi állami főiskolák	Összes főiskolás	Összes magyar főiskolás
Műszaki Főiskola, Nagybecskerek	944	99
Műszaki Főiskola, Szabadka	816	470
Műszaki Főiskola, Újvidék	961	44
Óvóképző Főiskola, Nagyikinda	360	16
Óvóképző Főiskola, Sremska Mitrovica	339	2
Óvóképző Főiskola, Szabadka	450	121
Óvóképző Főiskola, Újvidék	415	36
Óvóképző Főiskola, Versec - Fehértemplom	446	8
Ügyviteli Főiskola, Újvidék	2 770	48
Összesen	7 501	844

Forrás: Gábrity Molnár Irén: Oktatási oknyomozó, 2006.

A Tartományi Oktatásügyi Titkárság adatait elemezve (2008/09), a vajdasági magyar egyetemisták szakválasztása tudományterület szerint megmutatja, hogy a társadalom- és humántudományokat választják a legtöbben (45%), ami a vajdasági átlagot is meghaladja. A magyarok természet- és matematikatudományi részaránya is nagyobb (15%), mint a vajdasági átlag (12%). Amivel az átlagon felüli társadalom- és humántudományi részarány magyarázható, az a magyar hallgatók vonzódása Szabadkához, illetve a teljes vagy részleges magyar képzést nyújtó karokhoz (tanítóképző, közgazdasági kar). Azokon a szakokon, amelyeket nem magyarul tanulnak, és székhelyük Újvidéken van, mint például a technika-technológia tudományok esetében 10%-al alulreprezentáltak a magyarok (28%-os részarány). Az egészségügyi tudományok területén is némileg alacsonyabb a magyar hallgatók száma (9%). Az újvidéki székhelyű intézmények közül a közgazdász-menedzser képzés áll az élén

¹⁰ A külföldön és anyaországi felsőoktatási intézményekben tanuló vajdasági magyar hallgatók száma a becslések szerint 700-800 körül mozog.

(61%-os túljelentkezés), majd a Bölcsészettudományi Kar (56%), Művészeti Akadémia (36%), továbbá az Orvostudományi Kar (17%), végül a Természettudományi-matematika Kar (10%). A főiskolai képzések esetében is dominálnak a társadalom- és humántudományok (közgazdasági képzés, óvóképzés). Régiós tendenciákhoz hasonlóan a műszaki-technológiai szakok iránt (különösen az építőmérnöki, mezőgazdasági képzés) alacsony az érdeklődés.

A 2006 végén készült empirikus kutatás eredményei azt bizonyítják, hogy a délvidéki magyar fiatalok érzékelik a társadalom és gazdaság fejlődési pályáját (az ország helyzete kedvezőtlen, ők a háborúk, válságok generációi, jellemző rájuk a borúlátás: távoli EU perspektívák, politikai instabilitás, külföldi tőke, gazdasági fellendülés hiánya), a felsőoktatásról, diplomákról, iskolai végzettségekről pedig konkrét, kiforrott véleménnyel rendelkeznek.¹¹ A fiatalok szerint a *régióban a keresett szakmák*: közgazdász-menedzser, informatikus, logisztikai szakember, építészmérnök, pénzügyi szakértő, marketingszakember, reklámszakértő, szakorvos, fogorvos, szimultán fordító, turisztikai szakember (vendéglátóipar), vállalkozók, építész, szobafestő, kőműves, textilmunkás. *A presztízsszakmák*: menedzser, banki/pénzügyes munkák, marketing, informatikai munkák, programozó, vállalkozó, közgazdász, képzett könyvelő, ügyvéd, egyetemi tanár, logista, építészmérnök, szakorvos. *Nem igényelt (viszonylag telítődött) szakmák*: fémmegmunkáló munkás, fodrász, vegyész, gépkocsivezető, kertész- és a bölcsészszakok (kivéve a pszichológust és az angol nyelvészt), kereskedő-eladó.

A rendezetlen magyar nyelvű felsőoktatás miatt a magyar hallgatóknak mindössze 1/3-uk tanul anyanyelvén, vagy részben anyanyelvén (főleg a szabadkai karokon, főiskolán), míg 2/3-uk szerb nyelven végzi egyetemi/főiskolai tanulmányait¹². *A délvidéki magyar fiatalokra jellemző a tannyelv szerinti iskolaválasztási preferencia*, ugyanis állandósult problémát jelent a magyar fiatalok szerb nyelvtudása. Sokan nem vállalják a pluszmunkát, *kudarckerülő (esetenként energiatakarékos) magatartást* tanúsítanak, sőt a *legközelebbi városban választanak felsőoktatási intézményt, racionális (költség-hatékony) döntésekre* törekednek.

3. A munkaéletút esélyei - műhelykutatás

Szerbiában az 1953–1991. időszakban, az aktív népesség gyors ütemben szabadult meg a nehéz mezőgazdasági kézi munkától, miközben némileg javult a szakképzettség. Vajdaságban 1991-ig az aktív népesség 35,8%-a hagyott fel a mezőgazdasági termeléssel, és ipari jellegű foglalkozásokba kezdett. A 2002. évi népszámlálás azt mutatja, hogy a *gazdaság szerkezetváltása új foglalkoztatottsági struktúrát követelt magának. Erre kellett volna hatékonyan reagálni az oktatási intézményeknek*. Mivel a növekvő munkanélküliség a kilencvenes években nem csak a háború és a gazdasági szerkezeti válság miatt lépett fel, hanem az oktatási reformok (beruházások) lemaradása miatt is, joggal várható ma ennek a pótlása, már egy megújított felnőttképzéssel.

Szerbiában a felnőttképzési reform terén még zömében *felkészületlenek az állami oktatási intézmények*, ugyanis külön törvény hiányában, nem eléggé hatékonyak a felnőttképzési programok, a munkanélküliek átképzésének megszervezéséhez. Ezt erősíti az a sajnálatos tény is, hogy éppen a 19-25 évesek keretében a középiskolát végzettek képezik a

¹¹ A fókuszcsoporthoz résztvevőinek véleménye alapján Gábrity Molnár Irén: Vajdasági magyar fiatal diplomások karrierje, migrációja, felnőttoktatási igényei projektum anyagában.

¹² A magyar hallgatók tanítási nyelv szerinti megoszlására a 2000/2001-es tanévből rendelkezünk. A magyar egyetemisták 71,2%-a tanult szerb nyelven, részben magyarul 22,8%-uk, míg tisztán magyar nyelven 6%-uk tanult mindössze. A főiskolai képzésben kedvezőbb az arány, ugyanis a hallgatók 50,5%-a tanult magyar nyelven (részben 13,6%, míg tisztán magyar nyelven 36,9%-uk). A magyar főiskolai tanulók megközelítőleg fele tanult szerb nyelven.

munkanélküliek 12,1%-át, hiszen az oktatási rendszer hiányos és nem gyakorlatias. A legnagyobb problémát a szakközépiskolák szakmakínálata képezi¹³. A szerbiai iskolák programjai merevek, és egy *konzervatív szakosodási rendszerben*, a munkanélküliséget gerjesztik. Szükséges, hogy a szakmakínálat megtervezéséhez együttműködjenek: az oktatási rendszer, a Foglalkozásügyi Hivatal képviselői, továbbá a munkaadók. A széleskörű szakoktatás, flexibilis gyakorlatias programok megtervezése, az oktatási rendszer innovatív kiigazításai és a piaci szükségletek revíziója a felnőttoktatás új, törvényes keretek közötti modellezésével valósítható meg. A nehézségekre utal, hogy Szerbiában még hiányoznak az egységes, egész életen át tartó tanulási koncepció operatív programjai, a rugalmasabb, interdiszciplináris képzési magatartás. Mit tehetnek most a túlreprezentált szakok birtokosai? A térségben elhatalmasodott az emigrációs hajlam, a végzett szakot elhagyó fiatalok száma. Mit lehetne tenni a magyarok túlreprezentáltságával a humán tudományok terén?

3.1 Esettanulmány – Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka¹⁴

A vajdasági magyarok évtizedeken keresztül leromlott és nem anyanyelvű pedagógusképzésben részesültek, ami miatt az emberi erőforrásuk képzettsége és képessége is lemaradhatott a többségi nemzet mögött. Egyébként az oktatási intézmények zöme szerb, vagy kétnyelvű. Ennek az a hátránya, hogy a magyar osztályokban, megfelelő magyar tanerő hiánya esetén, igen könnyen, „átmenetileg” (ami sokszor évekig eltart) állami nyelven oldják meg az oktatást, és nem törekszenek magyar anyanyelvű pedagógus felvételére. A szórványban sokszor a tantárgyak egyharmadát-felét is szerb nyelven tanulják a magyar gyerekek. Ilyen esetekben a szülők gyakran úgy döntenek, hogy a gyermeket kezdettől fogva inkább szerb osztályba íratják.

A pedagógushiány gondot jelent a magyar közoktatásban. A rosszul fizetett közoktatásból az utóbbi (válságos és háborús) 15 évben sok pedagógus távozott¹⁵. Az óvónők és az osztálytanítók száma Vajdaság iskoláiban jobbra kielégítő (kivéve a szórványfalvakat, ahol a tanulók és a tanítók száma is megfogyatkozott). Mind nagyobb hiány mutatkozik a magyar tagozatokon oktató tanárokból; ez az általános iskolákra és a középiskolákra egyaránt jellemző a tartomány egész területén. A legtöbb magyar ajkú és magyarul oktató tanár a tömbben, Szabadkán¹⁶, Magyarakanizsán és Topolyán hiányzik. A szakok szerinti tanerőhiány azt mutatja, hogy sürgősen pótolnunk kell Vajdaságban a magyar ajkú matematikatanárt, az angolszakost, műszaki nevelés és zenei nevelés tanárának hiányát. Aggasztó a pedagógusi munkakörben foglalkoztatott szakképzetlen tanügyi munkások nagy száma is. A szabadkai általános iskolákban a tanító- és tanári állomány 25–30%-ának nem megfelelő a szakképesítése: saját tantárgya mellett vállal egy második tárgyat is, amihez nincs meg a végeztsége, vagy még nem diplomázott. Ezek mellett vendégtanárok, vállalati mérnökök dolgoznak az oktatásban. Ezért volt fontos mielőbb megoldani a magyar pedagógusképzést a Vajdaságban egy önálló magyar két- vagy többszakos pedagógiai karral, miközben a képzett pedagógusnak alternatív másoddiploma lehetőségét is fel kell kínálni arra az esetre, ha gyermekhiány vagy egyéb okok miatt nincs meg az óraszám, vagy elveszti a munkahelyét.

A Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar akkreditált szakkínálata (2009)¹⁷: (1) Alapstúdiumok (óvóképzés, tanítóképzés); (2) Továbbképzés a magyar nyelven oktató tanítók számára (az

¹³ Takács Zoltán, 2008: *A munkaerő-kompetencia és az oktatás viszonya*. In: Regionális erőnlét. 272.

¹⁴ A szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kart a Tartományi Képviselőház döntése alapján 2004-ben bejegyezték, a hallgatók beírását azonban csak 2006 őszétől kezdték meg, mert az Újvidéki Egyetem Tanácsa a Szerb Oktatási Minisztérium ajánlására csak 2006. január 31-én vette fel egyetemi rendszerébe a kart.

¹⁵ Bővebben lásd: Gábrity Molnár Irén, 2006: *Oktatásunk jövője*, 106-111.

¹⁶ Bővebben lásd: Gábrity Molnár Irén, 2008: *Oktatásunk láttelepe*, 61.

¹⁷ Forrás: <http://www.magister.su.ac.yu/>

Oktatási Minisztérium által elismert akkreditált háromnapos, 20 órás továbbképzés Szabadkán és Magyarkanizsán); (3) Mesterképzés: Okleveles tanító – master (40 hallgató); (4) Közös szakosítás: a Szegei Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógiai Kar, Felnőttképzési Intézetének és az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karának közös programja¹⁸ (regionális kapcsolatok rendezvényszervezője specializáló szak). Ezen kívül a gyakorlatban létezik a Vajdasági közművelődési (közösségfejlesztő) szakemberek szakmai továbbképzése, a Szülőföld Alaptól kapott támogatás segítségével, a vajdasági közművelődési (közösségfejlesztő) szakemberek szakmai továbbképzésére (Magyarkanizsa). A szakmai továbbképzésre Vajdaság egész területéről, a tömb és szórvány településekről egyaránt érkeztek résztvevők¹⁹. Az intézet a felnőttképzési, térségi szakértő, művelődésszervező, rendezvényszervező, média szakirányából állította össze a képzési programot a vajdasági magyar potenciális közösségfejlesztő - kultúraközvetítő szakemberek számára. A szakmai programban a résztvevők előadásokat hallhattak a közösségfejlesztés, területfejlesztés, hálózati munka, a közösségi szolgálat, a szociális élőkönyvet, non-profit menedzsment témakörökben, valamint kis csoportos foglalkozásokon vettek részt, melynek témája a közösségfejlesztés gyakorlata, programszervezés és kommunikációs készségfejlesztés volt. A képzés fontos mérföldköve a vajdasági magyar nemzeti kisebbség identitás megőrzésével, szülőföldön történő boldogulásával, települési élettér fejlesztésével, települési és regionális szinten megvalósuló közösségfejlesztésével kapcsolatos új önszerveződési folyamatnak.

3.2 Empirikus kutatás – a fiatalok továbbtanulási szándéka

A vajdasági fiatalok értékítéletét, valamint továbbtanulási szándékát, illetve szakválasztási igényeiket kérdeztük meg **108 fiatalból álló mintán**. 5 községen végeztük el a kérdőívezést: **Szabadka, Magyarkanizsa, Ada, Nagybecskerek és Újvidék környékén**, melyet Gábrity Molnár Irén koordinált (2009 áprilisában), az újvidéki egyetemvárosban 20, Magyarkanizsán pedig 20 fiatal alannyal. A vizsgálatot az adatai, nagybecskereki valamint annak vonzáskörzetébe tartozó falvakban (Muzslya, Szentmihály, Lukácsfalva) még 68 fiatallal.

Ebben a tanulmányban a fiatalok értékítéletét és továbbtanulási szándékát mutatjuk be Magyarkanizsán²⁰. A fiatalok életkora 24 és 33 év között van. A velük elkészített kérdőíves adatfeldolgozás nyerselemzése alapján elmondható:

– A megkérdezettek 14-en szakközépiskolában 6-an pedig gimnáziumban érettségiztek, főleg kitűnő és néhányan jeles érettségi bizonyítvánnyal. Közülük 18-an közvetlenül érettségi után kezdte meg főiskolai/egyetemi tanulmányait, aki pedig először sikertelenül keresett munkát, később kapcsolódott be a felsőoktatásba. A fiatalok érdeklődése Magyarkanizsán elsősorban Szabadka felé irányul, ahol a Közgazdasági Kar vagy a Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar illetve az Óvóképző érdekli őket. A Magyarországon választott szak főleg az orvosi (Szegezen vagy Pécsen). Újvidékre és egyéb városokba (Nagybecskerek), a fiatalok a természettudományi és műszaki képzésre iratkoznának.

– A felsőoktatási továbbtanulási motívumokról a megkérdezettek így vallanak: fontos az elhelyezkedési lehetőség, majd a tudásgyarapítás.

– Az intézményválasztás oka láthatólag az egyén érdeklődéséből indult ki, de elsősorban a munkaerő-piacihelyezkedés az alapmotívum, majd a jövedelmező álláslehetőség, de nem elhanyagolható az intézmény közelsége és a magyar tannyelvű tanítás sem. A megkérdezettek legnagyobb számban, az intézményben lévő szak illetve a várható jó elhelyezkedési esélyek alapján döntött az adott intézmény mellett mindkét nemnél. A lányoknál nagyobb százalékban a diplomával szerezhető várható jövedelem, illetve az intézmény közelsége szintén fontos szerepet játszott döntésükben. A megkérdezettek felénél lényeges volt, hogy magyarul tanulhasson

¹⁸ Forrás: http://www.jgytf.u-szeged.hu/tanszek/kozmuvt/?page_id=429

¹⁹ A képzés résztvevőit a szabadkai Regionális Tudományi Társaság és a Vajdasági Fejlesztési Háló munkatársainak közreműködésével és ajánlásával választották ki.

²⁰ Az adatfelvételt és táblázatos kimutatását Ágoston Anita magyarkanizsai diplomás közgazdász végezte el.

tovább. A felsőoktatási intézmény választásakor, arra a kérdésre, hogy” honnan szereztél először tudomást az általad választott szakról?” a legtöbbjüket döntően befolyásolták a középiskolai tanárok, ismerősök, barátok.

– Az éppen aktuális művelődésszervezői szak iránti érdeklődés a megkérdezett magyarkanizsai fiatalok körében 7 személynél (35%) pozitív (főleg a lányok). A megkérdezettek 65 százaléka úgy érzi, a képességeihez, illetve alapszakához nem illik a művelődésszervezői aktivitás. Arra a kérdésre, hogy:” Ha most alkalmad lenne művelődésszervezői szakot tanulni, érdekelné-e?” a válaszok szóródása így alakult: Nem, mert nem illik az alapszakomhoz (8 válasz); Igen, de csak gyorskurzusként (4); Nem, mert nincs erre képességem/hajlamom (4); Igen, de csak egyetemi szinten – specializálásként (3); Nem, mert nem tudom, mit takar ez a szak (1). A művelődésszervezői szak iránti érdeklődés a gimnáziumot végzett fiatalok körében sokkal nagyobb, mint a szakközépiskolát végzeteknél, mivel az ő érdeklődési körük más irányba mutat pl. egészségügy, élelmiszeripar, gazdaság stb.

– A megkérdezett magyar fiatalok legtöbbje nem dolgozott tanulmányai ideje alatt. Aki ezt megtette, anyagi szükségletből végzett állandó, vagy alkalmi munkákat. Jelenleg 15-en dolgoznak, 5-en még nem végeznek kereső tevékenységet. Legszívesebben az állami szektorban dolgoznának, kivéve a közgazdászokat, akik a magánszférát se tartják esélytelennek. Szívesen elvállalnának időszakos, alkalmi, vagy távmunkát is, vagy éppen részmunkaidős alkalmazást.

– Véleményük szerint az egyetem nem igen segített abban, hogy sikeresen helyezkedjen el a diploma után (11 válasz), másoknak lehetővé tette a továbbtanulást, specializálódást (9). Jól megfigyelhető a fiatalok pozitív viszonya a munkához; Nem fontos, hogy egy életen át ugyanabban vagy hasonló szakmában tevékenykedjenek, mert ha nincs megfelelő állás, vagy ha unalmas a munkája, szívesen váltanak. A vegyes szakmabeli tudásigényt már érzik a fiatalok a munkaerőpiacon. Mindenesetre természettudományi-műszaki szakosnak könnyebb elhelyezkedni. Ha egy humán szakos fiatal pedagógiát tanult (óvónő, tanító, tanár), a megkérdezettek 95%-a szerint nincs esélye könnyen elhelyezkedni. Munkanélküliség esetén a legjobb megoldás: bármilyen munkát elvállalni, ha nem is a szakmában, vagy továbbtanulni.

3.3 A kvantitatív kutatás tanulságai:

1. **Különbségek** vannak Vajdaságon belül is az egyes **kistérségek**, vagy városok és falusi környezet **között** az iskolai végzettség és a továbbtanulás terén, ami a magyarok esetében megkülönböztetést jelent, aszerint, hogy valaki a tömbben él vagy a szórványban. A városban élők továbbtanulási szándéka nagyobb, ugyanúgy a gimnáziumban érettségizőknél, de a nemek közti különbségek a válaszadóknál már elmosódtak e kérdésben
2. A legtöbb magyar középiskolás a gimnáziumok iránt érdeklődik, majd a **szakiskolák profiljaiban** a mezőgazdaság, élelmiszer-feldolgozás, aztán az elektrotechnikusok következnek, majd az egészségügyi technikus. Népszerű még a gépész és a közgazdász. Legtöbb első éves egyetemista/főiskolás azokra a karokra iratkozik, ahol **legalább részben magyar oktatás** is folyik (energiakímélő magatartás), vagy **viszonylag közel van a kar székhelye** (költségkímélő magatartás). Évenként mintegy félezer elsős magyar egyetemista közül legtöbben a szabadkai Közgazdaságit választották, majd a Természettudományi-matematikai kar valamely szakirányán szóródnak szét. Az újvidéki Műszaki fakultás tradicionálisan közepesen vonzza a magyarokat, míg a többi karon már csak kiscsoportokban vannak. Vajdaságban csökkenő tendenciával specializálnak az egészségügyesek, de még mindig ők vannak legtöbben a posztgraduális képzésben; őket növekvő tendenciával követik a társadalomtudományosok, közgazdász-menedzserek, jogászok.
3. A vajdasági magyarok viszonylagos **lemaradása** az iskolai végzettség alapján (főleg az érettségit nyújtó középiskolai és az egyetemi végzettség terén) nem a gyengébb képességeik miatt van, de esélyegyenlőségük csökken az államnyelv ismeretének hiánya és az anyanyelvű iskolai tagozatok, vagy a minőséges tanárok, tankönyvek nélkülözése miatt. **A tömbben élő friss diplomásoknál egyaránt fontos az anyanyelv**

és az államnyelv (sőt az idegen nyelv) tudása is, de a szórványban, legtöbb becskerekai magyar fiatalnak nem fontos az, hogy a munkahelyén, anyanyelvén beszéljenek. Ennek az (is) lehet az oka, hogy már viszonylag jól tudnak szerbül, nem nélkülözhetetlen számukra a magyar nyelvű kommunikáció.

4. *A fiatalok többsége az egyetem után nem igen tanulna tovább, csak akkor, ha nem kap megfelelő munkát.* A munkahelyi esélyek növelése céljából fokozni kell a magyarság **képzettségi szintjét** és az oktatás minőségét minden szinten; motiválni kell a továbbtanulási hajlandóságot új ösztöndíj-támogatásokkal, tehetséggondozó programokkal, munkahelyi kilátásokkal; a **nyelvtudás** és munkaerő-piaci kapcsolatok fontosak a régióban. A fiatalok zöme Szabadkán folytatná tanulmányait, olyan tanintézményeket választanának, ahol teljes, vagy részben anyanyelvű oktatás folyik.
5. *A térségben kikérdezett fiatalok* (108-as válaszadói minta) körében **nincs kiforrott jövőkép a legkülönbözőbb diploma utáni szakosodás terén.** Legtöbbjük nem szívesen tanul tovább, csak kényszeralternatívaként specializál, vagy doktorál. A munkaerőpiacon egyébként is hátrányosabb helyzetű humánszakosok szívesebben dolgoznak szakmájukon kívül eső alkalmi-, vagy részmunkát, minthogy a specializáláson gondolkodjanak. Akkor jelent érdeklődési alternatívát a Tanítóképzőben megszervezendő specializálás és mesterszakok, ha az új diploma biztos munkát ígérne. Azok a fiatalok, akik hosszú időn át nem találnak munkát, sokféle továbbképzést terveznek, akár gyorstalpaló kurzusokat is, csak ne töltsék hiába az idejüket.

3.4 Empirikus kutatás a regionális rendezvényszervező képzésben résztvevők körében

A kérdőíves vizsgálatban a szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karon, 2009 áprilisában indított kísérleti kurzus hallgatói vettek részt (13 lekérdezett alany a kurzus kezdetén). A terv az, hogy ugyanazokat a személyeket a kurzus végeztével is megkérdezzük (2009 novembere). Az **első kérdőív** a szakirány részvevőinek az identifikációs adatait (név nélkül), az iskolai életútjukat, továbbtanulási motívumait, munkahelyi igényeiket, elhelyezkedési esélyeiket, valamint értékítéletüket kérdezi. A **második kérdőív** a kurzusról és annak hasznosulásáról alkotott véleményükre kíváncsi.

Jelenleg az első kérdőív előzetes elemzéseinek a kivonatát adjuk közre:

1. *A meghirdetett rövidített kísérleti kurzus elsősorban egy speciális tanterv kidolgozásával kezdődött (alkalmazása a szerbiai, vagyis vajdasági magyar környezet szükségleteihez), majd a szakirány meghirdetése Észak-vajdaság jelentősebb magyar intézményein keresztül történt (Magyar Nemzeti Tanács, Művelődési Házak, Népkör, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet stb.) amiből kifolyólag a 15 jelentkező a jelenleg is munkahelyileg érdekelt intézmények munkatársaiból toborzódott össze. Az első regionális rendezvényszervező képzésben majdhogynem meghívásos alapon a már diplomás humánszakosok vesznek részt.*
2. *A kérdőívet kitöltők között 8 Szabadkán él és 5-en más észak-vajdasági településeken (Zenta, Oromhegyes, Palics, Csantavér, Hajdújárás).*
3. *Az egyetemi diplomájukat a következő karokon szerezték: Tanítóképző Kar Szabadka (5-en), Bölcsészettudományi Kar Újvidék (magyar nyelv 3-an), ELTE-TTK Budapest (magyartörténelem 1), Közgazdasági Kar Szabadka (1), Ügyviteli Főiskola; FABUS Közgazdasági kar (2), Színháztörténet Veszprém (1).*
4. *Jelenleg 10-en munkaviszonyban vannak. Munkakörük: menedzseri munka, újságíró, programszervező, rendezvényszervező, adminisztratív munka, színházzervező, könyvtáros, irodavezető stb.*
5. *A további munkalehetőségeiket inkább rossznak ítélik meg, mint kielégítőnek. A válaszadók a munkahely típusa alapján nem válogatósak, mert egyaránt van köztük olyan, aki állami, mások magán és szintén mások inkább a civil szektorban dolgoznának. és legszívesebben.*

6. *Az alkalmi munkalehetőség esetében a hallgatók akár rész munkaidőben is szívesen vállalnának rendezvényszervezést, miközben 4-en csak Vajdaságban keresnének munkát, míg a többiek (9) érdeklő a Magyarországon, vagy Európában található munka is.*
7. *A válaszok alapján megállapítható, hogy az első kurzus hallgatói számára szinte testhezállók a szakirány, és szívesen végzik/végeznék a rendezvényszervezői munkát, amihez eddig nem volt képzésük. A fiatalok ezzel a specializáló szakkal esélyeiket növelik a jelenlegi vagy egy új munkahelyen, ami szorosan kapcsolódik a művelődés, színház és egyéb kulturális intézmények tevékenységébe. Ezen kívül alkalmuk lesz akár magánvállalkozásként hasznosítani a tudásukat: akár speciális rendezvények (esküvők, bállok, diszko-estek, bulik stb.) szervezésére bejegyzett cégvezetőként.*
8. *A kurzus hasznosulásának előrelátásában azt kell megállapítanunk, hogy a jelenlegi rendezvényszervezői kurzus 15 hallgatója, mint másoddiplomás Vajdaságban azokat a hiányzó munkahelyeket fogják betölteni, amelyekre a magyar művelődési intézményeknek éppen szükségük van. Ha a szakirány jövőre elindul a Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar végzős hallgatói között, évenként például 15 hallgatóval, akkor 2-3 év múlva ez a szakirány iránti álláslehetőségek a magyar érdekszférában telítődni fognak, hiszen kb. 50-60 magyar rendezvényszervező a mostani becslésünk szerint elegendő a térségben.*
9. *A Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar és a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógiai Kar Felnőttképzési Intézetének közös szakirány szervezése és kivitelezése igen hasznosnak jellemezhető, mert hozzájárul a tanítói és magyar tanári diplomát szerzett fiatalok esélyesebb munkahelykereséséhez, miután a humán szak speciális területén szerzhettek menedzseri képzést is. Az interdiszciplináris szakokra Vajdaságban mind nagyobb igény mutatkozik. Ha az állami egyetemek és rokon karok megtalálják a közösen, vagy az egyik országban (Magyarországon, vagy Szerbiában) akkreditált szakirányok hasznosulását, akkor nagyban elősegítik majd a munkanélküliség felszámolását is a térségben.*

4. Kutatási összegzés – általános megállapítások

1. ***Szerbiában a felnőttképzési reform terén még zömében felkészületlenek az állami oktatási intézmények, ugyanis nem eléggé hatékonyak a felnőttképzési programok, a munkanélküliek átképzésének megszervezéséhez. Az iskolák programjai merevek, és egy konzervatív szakosodási rendszerben, nehéz helyzetbe juttatták a munkanélküliséggel küszködőket.***
2. ***Vajdaságban, a magyarságnak a további marginalizálódás fékezésére, megakadályozására mobil, a változásokra gyorsan és hatékonyan reagálni tudó, alkalmazkodni képes munkaerő képzése szükséges.*** Ehhez kell felfejleszteni az anyanyelvű iskolahálózatot is. A szakképzés piaci igényekhez való igazítása (műszaki-informatikai, mezőgazdasági, élelmiszeripari, feldolgozóipari gyakorlat-orientált képzés fejlesztése), üzemek, vállalkozások, önkormányzatok és szakiskolák közötti szoros együttműködést feltételez. Elengedhetetlen a szakiskolák egységes rendszerbe szervezése, a mai technikai színvonalnak megfelelő oktatás megszervezése, valamint az iskolarendszerű képzés kompetencia alapúvá tétele.
3. ***A vajdasági magyarság számára a folyamatos ismeret, tudás-szerzés és a tudásalapú gazdasági tevékenység felvállalása a még rendelkezésére álló fontos kitörési pont.*** Megújítandó az értelmiségi és polgári középosztály, a szakmai elitréteg újrateremtése és továbbépítése érdekében. Egy átfogó, a vajdasági magyarság egészét megcélzó tudásmenedzsment-koncepció eredményesen motiválná a széleskörű közösségi identitásépítést, többletteljesítmény-vállalási készséget és a szellemi tőkefelhalmozást. Ennek érdekében támogatni kell az országos (és azon belül a magyar anyanyelvű) felnőttképzési rendszer reformját is.
4. ***A vajdasági munkaerőpiacon az egészségügy, a közgazdaságtan és az informatikai műszaki képzés terén kielégítőnek tűnik a szakemberlétszám, de a mezőgazdaságban szakemberhiányról beszélünk.*** A magyarul tudó munkaerő esetében

folyamatosan újratermelődnék egyes szakok (főleg amelyeket magyar tannyelven tanulhatnak: pedagógus, műszaki, vagy közgazdász szakok). A munkaerőpiac befogadóképességét kiszélesített régiószinten szükséges feltárni. Ebben a folyamatban fontos lenne felvenni a kapcsolatot, Dél-Magyarország kutatóintézményeivel, illetve a képzéspótlás okán a tanintézményeivel is. Az intézményesített **külkapcsolatokban, a partnerségen és a nyitottságon van a hangsúly.**

5. A jövőben, **korszerű oktatási hálózatok működtetésére lesz szükség**, amelyekben fokozatosan mind nagyobb kifejezésre jut a piacigény. Az eddigi tapasztalat azt jelzi, hogy nem érdemes az államközi szerződésekre és keretegyezményekre várni, hanem felsőoktatási intézmények, karok autonóm tevékenységének függvényében kellene a jövőben kialakítani a régió tudományszervezési innovatív szerepét, amelyre jellemző a **határokon átívelő együttműködések kezdeményezése.** A magyarok esetében az eddig kialakult nem formalizált, személyes és szakmai kapcsolatok (oktatók és hallgatók részéről) is segíteni tudják az intézményesült együttműködések, határokon átívelő sokoldalú, szerződéses kapcsolatok létrehozását. A régióban működő oktatási intézmények képzési kínálatának racionális kihasználása a cél, a felsőoktatási tömörülést képviselő érdekek összeegyeztetésével.

6. **Az esettanulmány megmutatta, hogy a Vajdaságban, a kétszakos tanárképzésben és a tanítóképző esetében is be kell vezetni a gazdaságossági és racionális képzést! A perifériális helyzetéből, kicsi méretéből kifolyólag, valamint az adott társadalom-gazdasági bizonytalan helyzetnek köszönhetően a humán szakos magyar friss diplomás rákényszerül a gyakori szakváltásokra. Az intézménykapcsolat segítene bennünket regionális dimenzióban gondolkodni, folyamatosan felülvizsgálni a kiemelt prioritású szakterületek listáját, amely mint húzóág működteti az intézményt is.** A hiányzó szakmákat közös szervezésben és akkreditálási lehetőséggel kell a közeljövőben megoldani, úgy, hogy egyes szakok addig maradnak opcióban, amíg nem telitődik vele a térség munkaerőpiaca. **A rugalmas szakváltások és specializáló kurzusok magyar nyelven, elősegíthetik a régióban munkát kereső esély nélküli diplomával rendelkező magyar fiatalok munkalehetőségét, és ezzel enyhítik az elvándorlási hajlamukat.**

Felhasznált irodalom:

1. **A tevékenység bemutatása a 2006-os évben**, Nemzeti Foglalkozásügyi Szolgálat, Szabadkai kirendeltség, Szabadka, 2007. (*Izveštaj o radu za 2006. godinu* – Nacionalna služba za zapošljavanje, Filijala Subotica).
2. Gábrity Molnár Irén, 2006: **Oktatásunk jövője**, In: *Oktatási oknyomozó, Vajdasági kutatások, tanulmányok*. Szerk. Gábrity Molnár Irén és Mirmics Zsuzsa, Kiadó: Magyarországtudató Tudományos Társaság, mtt 12. kötete, Szabadka, 2006. 61-122.
3. Gábrity Molnár Irén: **Vajdasági magyar fiatal diplomások karrierje, migrációja, felnőttoktatási igényei**, 2007. In: *Mandel Kinga – Csata Zsombor (szerk.): Karrierutak vagy parkoló pályák? Friss diplomások karrierje, migrációja, felnőttoktatási igényei a Kárpát medencében nemzetközi projektum anyagában, az egykori Apáczai Közalapítvány honlapján.* http://www.apalap.hu/letoltes/kutatas/karrierutak_vagy_zarjelentes.pdf (2009. 02. 01.)
4. Gábrity Molnár Irén, 2008: **Oktatásunk láttelepe**. Újvidék – Szabadka, Fórum Könyvkiadó, Újvidék és Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar.
5. **Képzettek a jövő, A felnőttképzés háttere Észak-Bácska iskolahálózatában**, 2008; Szerk.: Gábrity Molnár Irén, Kiadó: Regionális Tudományi Társaság, Szabadka 2008. 266.
6. Kajári Karolina, 2006: **Életminőség – humánháttér**, kultúra. In: Gábrity Molnár Irén – Ricz András (szerk.): *Kistérségek életerejé*. Szabadka, Regionális Tudományi Társaság. 72-82.

7. **Strategija regionalnog razvoja Republike Srbije za period od 2007 do 2012.**

8. **Szerbia nemzetiségi mozaikja, 154., 176.**

9. Takács Zoltán, 2008: **A munkaerő-kompetencia és az oktatás viszonya.** In: Gábrity Molnár Irén –

Mirnicz Zsuzsa (szerk.): *Regionális erőnlét – a humánerőforrás befolyása Vajdaságban.* Szabadka, Magyarságkutató Tudományos Társaság. 267-292.

Honlap források:

1. http://prijemni.infostud.com/univerziteti/Univerzitet_u_Novom_Sadu/3 (2008. február 12.)

2. Komisija za akreditaciju i proveru kvaliteta: <http://www.kapk.org> (2009. április 1.)

4. Educons privatni univerzitet u Vojvodini: <http://www.educons.edu.rs> (2009. április 1.)